

SØREN KIERKEGAARD

Søren Kierkegaard

Opakování

POKUS V OBLASTI
EXPERIMENTUJÍCÍ PSYCHOLOGIE
OD CONSTANTINA CONSTANTIA

VYŠEHRAĐ

*Tato kniha vychází s laskavou podporou
The Danish Arts Council's
Committee for Literature*

Překladaatel děkuje za pomoc
prof. Milanu Sobotkovi,
Františku Fröhlichovi,
Martinu Humpálovi a Christel Tarber

Translation © Zdeněk Zecpal, 2006

ISBN 80-7021-833-9

Na divokých stromech
rostou vonné květy,
na pěstěných ovocné plody

Flavius Philostratus Starší,
Hrdinské příběhy

Když Eleaté popřeli pohyb, vystoupil, jak každý ví, jako oponent Diogenés; skutečně vystoupil; neboť neřekl ani slovo; ale pouze přešel několikrát sem a tam, čímž mínil, že jim ono tvrzení dostatečně vyvrátil. Když jsem se delší dobu aspoň příležitostně zabýval problémem, zda je možné opakování a jaký má význam, zda věc tím, že se opakuje, získává nebo ztrácí, napadlo mě náhle: můžeš přece podniknout cestu do Berlína, tam jsi již jednou byl, a přesvědčit se, zda je opakování možné a zda něco znamená. Ve svém domově jsem nad tím problémem téměř zůstal stát. Ať si o tom každý říká co chce, tento problém sehraje velice důležitou úlohu v novější filosofii, neboť *opakování* je rozhodující výraz pro to, čím Řekům bylo „*rozpomínání*“.¹ Tak jako oni učili, že každé poznání je rozpomenutí, obdobně bude

¹ Srv. zejména Platónovy dialogy Menón (80d–86c) a Faidros (243d–257b).

[Všechny pozn. pod čarou jsou poznámky překladatele.]

nová filosofie učít, že celý život je opakování. Jediný novější filosof, který to kdy tušil, je Leibnitz. Opakování a rozpomínání je stejný pohyb, jenže v opačném směru; neboť co se rozpomíná, bylo, opakuje se dozadu; vlastní opakování oproti tomu rozpomíná dopředu. Proto činí opakování, pokud je možné, člověka šťastným, zatímco rozpomínání jej činí nešťastným, totiž za předpokladu, že si dopřeje čas žít a nenajde si hned při svém zrození záminku, aby se opět tiše vykradl ze života, např. že něco zapomněl.

Láska rozpomínání je jediná šťastná, řekl jeden spisovatel.² V tom má také zcela pravdu, pokud jen ovšem má člověk na paměti, že jej zprvu učiní nešťastným. Láska opakování je vpravdě jediná šťastná. Nemá, tak jako láska rozpomínání, neklid naděje, nemá úzkostnou dobrodružnost objevování, ale nemá ani zasmušilost rozpomínání, má blaženou jistotu okamžiku. Naděje je jako nový oděv, tuhý a škrobený a skvoucí, který však člověk na sobě nikdy neměl, a proto neví, jak mu bude slušet nebo zda mu padne. Rozpo-

² Dotyčného „spisovatele“ vytvořil též Søren Kierkegaard, má být údajným autorem Kierkegaardova díla Bud' – anebo (Enten – Eller).

mínání je oděv odložený, který ač krásný, neseďí, neboť z něj člověk vyrostl. Opakování je oděv, který se neobnosí, sedí pevně a přitom měkce, netlačí ani neplandá. Naděje je půvabná dívka, která vyklouzne z rukou; rozpomínání je krásná stará žena, s níž se však člověk okamžitě neuspokojí; opakování je milovaná manželka, která se člověku nezprotiví nikdy, neboť člověku se zprotiví jen něco nového. Staré se člověku nezprotiví nikdy, a má-li je člověk pro sebe, stává se šťastným; a pouze ten se stane zcela šťastným, kdo sám sebe neklame v představě, že opakování by mělo být něčím novým; neboť pak se jím unaví. K doufání patří mládí, k rozpomínání patří mládí, ale chtít opakování, k tomu patří odvaha. Ten, kdo chce pouze doufat, je zbabělec; ten, kdo chce pouze rozpomínat, je rozkošník; avšak ten, kdo chce opakování, je muž, a čím důrazněji si to ujasnil, tím hlubším člověkem je. Avšak ten, kdo nechápe, že život je opakování a že v tom je jeho krása, odsoudil sebe sama a nezaslouhuje si nic než to, co ho stejně potká – že zahyne; neboť naděje je lákavé ovoce, které nenasytí, rozpomínání je ubohá almužna, která nenasytí; ale opakování je denní chléb, který sytí s požehnáním. Až člověk obepluje

žití³, pak se ukáže, zda má odvalu porozumět, že život je opakování, a chuť se na to těšit. Kdo život neobeplul předtím, než začal žít, nikdy nedospěje k tomu, aby žít počal; kdo jej obeplul, ale nasytil se, měl špatnou konstituci; kdo si zvolil opakování, žije. Neběhá jako chlapec za motýly, ani se nestaví na špičky, aby zíral na skvosty světa, neboť je zná; avšak nesedí ani jako stará žena, předoucí na kolovrátku rozpomínání; ale jde klidně svou cestou a opakování jej těší. Ovšem, kdyby žádného opakování nebylo, čím by pak byl život? Kdo by chtěl být deskou, na niž psal čas každým okamžikem nový zápis nebo vzpomínky o uplynulém? Kdo by chtěl na sebe nechávat působit vše pomíjivé, nové, co vždy znovu duši rozptýlením oslabuje? Kdyby Bůh sám býval nechtěl opakování, pak by svět nikdy nevznikl. Buď by byl Bůh sledoval snadné plány naděje, anebo by to vše odvolal a uchoval ve vzpomínce. Toto on neučinil, svět proto trvá, a trvá proto, že je opakování. Opakování, to je skutečnost i vážnost žití. Ten, kdo chce opakování, uzrál ve vážnosti. To je mé separátní votum, které

³ Tilværelse překládáme jako „žití“. Pojmů jako existence (existents), život (liv) užívá Kierkegaard v jiném smyslu a jiných kontextech.

navíc znamená, že životní vážností rozhodně není sedět ve svém sofa a štourat se v zubech – a být někým, např. justičním radou; nebo poklidně kráčet ulicemi – a být někým, např. důstojností; což má tak málo životní vážnosti jako být královským jezdeckým instruktorem.⁴ Všechno podobné je v mých očích pouze žert, a jako takový občas dost špatný.

Láska rozpomínání je jediná šťastná, říká spisovatel, který, jak ho znám, občas klame, avšak ne tak, že by hnal myšlenku do krajnosti, aby se ona, pokud by ji někdo se stejnou energií nepochopil, ukázala v příštím momentu jako něco jiného. Onu větu předloží tak, že ta člověka snadno svede, a on mu dá zapravdu a pak zapomene, že věta sama je vyjádřením nejhlubší melancholie, takže hluboká těžkomyslnost, zhuštěná do jediné repliky, by se dala těžko vyjádřit lépe.

Je tomu zhruba rok, co jsem dost vážně zaměřil pozornost na mladíka, s nímž jsem se již dříve často potkával, protože jeho hezký

4 Justiční rada – titul č. 1 páté hodnostní třídy (pokud byli započteni i šlechtici) nebo č. 3 čtvrté hodnostní třídy (v rámci úřednictva samotného) v tehdejší Dánsku; důstojnost (Velærvædighed) – oslovení faráře či jiné duchovní osoby nižší hodnosti, zatímco veledůstojnost (Høiærværdighed) bylo oslovením pro duchovní, spadající do druhé až šesté hodnostní třídy.

zevnějšek, oduševnělý výraz v jeho oku mě téměř uváděl v pokušení, jisté pohození hlavou, rozpustilost v projevech mě ujistily, že je hlubší povahy, která má více než jeden rejstřík, zatímco určitá nejistota v modulaci naznačovala, že je ve svůdcovských letech, kdy o sobě dává vědět zralost ducha, obdobně jako zralost těla se projevuje daleko dříve tím, že hlas často přeskakuje. Těmito uvolněnými sblížovacími cukrárenskými inklinacemi jsem ho již přitáhnul k sobě a naučil ho ve mně vidět důvěrníka, jehož řeč z něj mnoha způsoby dokázala vylákat melancholično v lomené formě, obdobně jako Farinelli⁵ vylákal choromyslného krále z jeho temného úkrytu, což s mým ještě mladým a poddajným přítelem šlo provést, aniž bylo třeba užít kleští. Takový byl náš vztah, když ke mně asi před rokem přišel a byl zcela bez sebe. Jeho vystupování bylo ráznější než obvykle, jeho forma hezcí, jeho velké zářící oči se rozšířily,

⁵ Farinelli, vlastním jménem Carlo Broschi (1705 až 1782) – nejproslulejší z italských kastrovaných zpěváků, který zaháněl melancholii španělského krále Filipa V a postupně se u dvora domohl nesmírného vlivu. Stejnomené drama francouzských autorů o něm byla přeloženo J. L. Heibergem do dánštiny a doznalo velkého úspěchu v Královském divadle v Kodani v letech 1837 až 1841 i později.

zkrátka byl jako zkrásnělý. Když mi objasnil, že je zamilován, bezděčně mě napadlo, že ona dívka musí být přece šťastná, že je tak milována. „On už byl po nějakou dobu zamilovaný, ale skrýval to dokonce přede mnou; teď byl u cíle své touhy, svou lásku vyznal a ta byla opětována.“ I když mám sklon se vůči lidem chovat jako pozorovatel, teď jsem to vzhledem k němu nedokázal. Ať se co chce říká, hluboce zamilovaný mladík je něco tak krásného, že když na něm člověku spočine zrak, zapomene jej pozorovat pro radost z pohledu. Pozorovatele v člověku ostatně odzbrojují veškerá hluboká lidská pohnutí. Pozorovat chceme jen tam, kde místo nich zeje prázdnota nebo kde se koketně skrývají. Který svědek toho, jak mladík prosil celou svou duší, kdo by byl takový nelida, že by ho chtěl pozorovat, kdo by se spíš necítil prostoupen výlevem zbožnosti prosícího? Když naopak slyšíme faráře odpřednášet nastudované kázání, v němž, aniž byl shromážděním vyzván, vícekrát v šroubovaných a přešroubovaných pasážích dosvědčuje, že to, co říká, je ta jednoduchá víra, která nespočívá v uhlazených řečnických obratech, ale v modlitbě mu poskytuje to, co on podle svých slov a patrně z dobrých důvodů marně hledal

v poezii, umění a vědě, přikládáme zcela v klidu k oku mikroskop, nespolkneme vše, co slyšíme, ale zatáhneme žaluzii, kritikovu mříž, zkoumající každý zvuk a každé slovo. Mladík, o němž mluvím, byl hluboce a niterně a krásně a pokorně zamilován; už dávno jsem neměl takovou radost jako při tomto pohledu na něj; neboť být pozorovatelem bývá často dost skličující; z člověka právě tak jako z policejního důstojníka to činí melancholika; a když se pozorovatel zhostí svého poslání dobře, dá se na něj pohlížet jako na policejního špióna ve vyšších službách; neboť uměním pozorovatele je odhalit skryté. Mladík promluvil nemnoha slovy o dívce, do níž byl zamilován; jeho řeč nebyla fádni kritikou, jakou chvalořeči zamilovaných často bývají; a nebyla v něm žádná pýcha nad vlastní šikovností, že takovou dívku ulovil, žádné sebeuspokojení – jeho láska byla zdravá, čistá a nezkažená. Svěřil se mi s láskyplnou srdečností, že důvodem jeho návštěvy u mě byla potřeba důvěrníka, v jehož přítomnosti mohl nahlas mluvit se sebou samým, a argumentem nejpádnejším mu byl strach, aby s dívkou neseděl celý den a tak jí nebyl na obtíž. Byl již vícekrát u jejího bytu, ale sám se donutil obrátit se zpět. Prosil mě

nyní, abych s ním vyrazil na cestu, aby se rozptýlil a zahnal čas. K tomu jsem byl také ochoten; neboť od okamžiku, kdy se mi svěřil, si mohl být jistý, že mu budu bezpodmínečně k službám. Využil jsem půlhodinu do příjezdu kočáru, abych sepsal pár obchodních dopisů a nabídl mu, aby si prozatím nacpal dýmku anebo si zalistoval v předloženém albu. Takto se však zaměstnat neměl zapotřebí, byl dost zaměstnán sám sebou, neměl ani klidu, aby se posadil, zato rychle chodil po podlaze tam a zpět; jeho krok, jeho pohyby, jeho gesta – vše bylo výmluvné, sám přímo žhnul láskou. Tak jako hrozen vína, který je na svém vrcholu průhledný a čistý a roní šťávu ze svých jemných žilek, tak jako puká slupka na ovoci při uzrání celé dužiny plodu, tak téměř viditelně propukala láska v celé jeho postavě. Nemohl jsem si občas odpuštět kradmý, téměř zamilovaný pohled na něj; neboť takový jinoch je na pohled právě tak svůdný jako mladá dívka.

Jak to tak často chodí, že se milující uchylují ke slovům básníka, aby sladkou úzkostnost lásky nechali propuknout v blaženou radost, bylo tomu tak i v jeho případě. Když tak přecházel po podlaze tam a zpět, opakoval si znovu a znovu verš od Poula Møllera:⁶

*Když přichází sen z jara mého mládí
K mé lenošce,
Po Tobě mě přemáhá niterná touha,
Žen ty slunce!*

Oko mu zalila slza, vrhl se na židli a znovu a znovu opakoval verš. Měl jsem z této scény otřesný dojem. Velký Bože! myslel jsem si, takovou melancholii jsem za své praxe ještě nikdy neviděl. Bylo mi jasné, že byl melancholik – ale že jen na něj zamilování mohlo tak zapůsobit! A jak koneckonců dokonce i jakýkoli abnormální duševní stav bývá konsekventní, při jeho normálním výskytu. Lidé docela často pokřikují, aby se melancholik hleděl zamilovat, pak prý vše zmizí. Jestliže melancholikem skutečně je, jak by bylo možné, aby se jeho duše nepohroužila do toho, co je pro něj nadále ze všeho nejdůležitější? Byl zamilovaný hluboce a niterně, to bylo jasné, a přitom byl schopen již v jednom z prvních dní na svou lásku vzpomínat. Byl s celým vztahem v podstatě hotov. Hned jak začal, učinil ten strašný krok, že přeskočil život. Aťsi dívka ráno třeba zemře, nevyvolá to

⁶ Poul Martin Møller (1794–1838) – dánský spisovatel a filosof, od r. 1831 profesor filosofie na univerzitě v Kodani, Kierkegaardův milovaný učitel.

žádnou bytostnou proměnu. On se znovu na něco vrhne, jeho oko se opět zalije slzou, opět bude opakovat slova básníkovy. Jaká podivná dialektika! Po dívce touží, musí si na sobě činit násilí, aby na ní nevisel celý den, a přece se v prvním okamžiku stal vzhledem k celému vztahu starcem. Za tím vším muselo být neporozumění. Dlouhou dobu mnou nic nepohnulo tak silně jako tento výstup. Že bude nešťastný, bylo jasné dost, že bude nešťastná i dívka, nebylo jasné méně, ačkoli se zrovna nedalo předpovědět, jakým způsobem se to stane. Zatím je jisté tolik, že pokud může někdo mluvit o lásce rozpomínání, je to on. Rozpomínání má velkou výhodu, že začíná ztrátou, proto je jisté, neboť nemá co ztratit.

Kočár přijel. Vyrazili jsme po Strandveien, abychom se později dostali do vlastní lesnaté krajiny. Když jsem se proti své vůli nezdržel svého pozorovatelského přístupu k němu, nedokázal jsem ani zanechat všemožných experimentů, abych, jak říká námořník, měřil proudění jeho melancholie. Evokoval jsem všechny možné erotické nálady – nic. Stopoval jsem účinek změn okolí, marně: ani širá smělost moře, ani uspávající ticho lesa, ani vábná samota večera ho nemohla vyprostit

z těžkomyslné touhy, v němž se milované spíše vzdaloval, než přibližoval. Jeho omyl byl nevyhlášený a spočíval v tom, že on sám stál na konci místo na začátku; takový omyl však je a stává se člověku záhubou.

A přece trvám na správnosti určení jeho nálady jako nálady erotické, a ten, kdo ve své lásce tohle nezažil právě na počátku, nikdy nemiloval. Jen musí mít kromě ní ještě náladu jinou. Toto umocněné rozpomínání bývá věčným výrazem lásky na počátku, znakem skutečné lásky. Na druhou stranu k ní však patří a k použití se nabízí ironická elasticita. Té se mu nedostávalo, na ni byla jeho duše příliš měkká. Je možná pravda, že vlastní život je v prvním okamžiku ten tam, ale musí tu být také životní síla, aby tuto smrt zabila a proměnila v život. Při prvním rozbřesku lásky spolu vzájemně zápasí přítomné s nastávajícím o věčný výraz a toto rozpomínání je právě zpětný proud věčnosti v přítomném, totiž pokud je dotyčné rozpomínání zdravé.

Vrátili jsme se domů, rozloučil jsem se s ním; ale má sympatie byla až příliš silně uvedena do pohybu, nemohl jsem se zbavit myšlenky, že ve velmi krátké době dojde ke strašlivé explozi.

V průběhu čtrnácti dnů jsem ho občas u sebe vídal. Sám začal chápat nedorozumění, jeho mladá zbožňovaná dívka mu již byla téměř na obtíž. A přece byla milovaná, jediná, kterou miloval, jediná, kterou by kdy vůbec miloval. Na druhé straně ji ovšem nemiloval; neboť po ní pouze toužil. On sám během toho všeho prodělal zvláštní proměnu. Procitla v něm básnická produktivita a to v míře, o níž jsem nikdy nevěřil, že je možná. Teď jsem vše snadno chápal. Mladá dívka nebyla jeho milovanou, byla příležitostí, která v něm probudila poetično a učinila z něj básníka. Proto jen ji mohl milovat, nikdy na ni nezapomenout, nikdy nechtít milovat někoho jiného, a přece po ní neustále jen toužit. Byl k ní přitahován celou svou bytostí, její památka byla věčně čerstvá. Znamenala pro něj mnoho, učinila z něj básníka, a právě tím si podepsala vlastní rozsudek smrti.

Jak tak čas plynul, jeho poměr se stával čím dál trýznivější. Jeho těžkomyslnost více a více nabývala vrchu, jeho tělesná síla byla stravována v duševních zápasech. Nahlédl, že ji učinil nešťastnou, a přece si nebyl vědom žádného provinění; ale právě to, že jako zcela nevinný zavinil její neštěstí, jej pohoršovalo a uvádělo jeho vášeň v nejdivočejší

pohyb. Doznat se jí, jak to spolu souvisí, znamenalo, jak se mu zdálo, ji nejhluběji urazit. Znamenalo by to vlastně jí říci, že se stala nedokonalou bytostí, že z ní vyrostl, že ten stupeň, po němž vystoupil výš, již nepotřebuje. Co by ostatně následovalo? Když by věděla, že on nechce milovat žádnou jinou, stala by se jeho truchlící vdovou, která by žila jen vzpomínkami na něj a na jejich vztah. Nebyl s to učinit žádné doznání, na to byl před ní příliš hrdý. Jeho těžkomyslnost jej více a více zachycovala ve svých osidlech a on se rozhodl ve falši pokračovat. Veškerou poetickou původnost v sobě teď použil k tomu, aby ji těšil a bavil; vše to, co mohl dát mnohým, upotřebil na ni; ona byla a stávala se milovanou, jedinou uctívanou, zatímco on sám byl na pokraji ztráty rozumu z úzkosti nad tou nesmírnou nepravdou, která ji jen niterněji a niterněji uvěžňovala. Její žití nebo nežití bylo pro něj ve skutečnosti v jistém smyslu bez významu, to pouze jeho těžkomyslnost nacházela radost v tom, že jí začarovávala život. Rozumí se, že byla blažená; neboť nic netušila, a potrava byla přece nanejvýš chutná. On ani nechtěl být v silnějším smyslu produktivní, neboť pak by ji musel opustit, proto, jak říkal, nad produktivi-

tou držel nůžky a ze všeho stříhal kytici pro ni. Ona nic netušila. Tomu věřím, a také by bylo pobuřující, kdyby měla mladá dívka tolik sebelásky, že by přijímala těžkomyslnost člověka samolibě. Něco takového se však přihodit může, sám jsem jednou takový vztah málem objevil. Dokonce nebývá pro dívku nic tak svůdného, jako když ji miluje poeticko-těžkomyslná povaha. A pokud má aspoň tolik sebelásky, aby si namluvila, že dotyčného miluje věrně tím, že se k němu upne, namísto aby se ho vzdala, pak má v životě velice snadný úkol, při němž požívá úctu a dobré vědomí, že byla věrná, a nádavkem nejjemněji destilovanou lásku. Bůh chraň každého člověka před takovou věrností!

Jednoho dne přišel ke mně; jeho temné vášně ho zcela přemohly. V nejdivočejších výbuších proklel žití, svou lásku, milovanou dívku. Od toho okamžiku ke mně nikdy více nepřišel. Patrně si neodpustil ono doznání jinému člověku, že mu dívka byla trápením, nyní si zkazil všechno, dokonce radost zachovávat její hrdost a činit z ní bohyni. Když mě potkal, vyhnul se mi, pokud jsme někde byli nablízku, nikdy nemluvil ke mně, ale naopak přitom očividně usiloval, aby vypadal radostně a úctyhodně. Usmyslil jsem si ho

pronásledovat trochu blíže a za tímto účelem jsem začal stopovat jeho podřízené okolí. Když má člověk co do činění s těžkomyslným, často se nejvíc dozví za pomoci těch, kdo jsou mu podřízeni. Sluhovi, služce, starému přehlíženému inventáři v rodině se těžkomyslný často otevře více než okolí, které je mu vzděláním a vztahem k životu nejbližší. Znal jsem jednoho těžkomyslného, který procházel životem jako tanečník a oklamal každého, včetně mne, než jsem u holiče přišel na jinou stopu. Ten holič byl starší muž, žil v nuzných poměrech a sám své zákazníky obsluhoval. Soucit s holičovou nouzí onoho muže přiměl k tomu, aby svou těžkomyslnost nechal propuknout, a tento holič věděl i to, co jinak nikdo netušil. Mladík mne prozatím ušetřil obtíží; neboť se na mne opět obrátil, jakkoli byl pevně rozhodnut nikdy více nevzkročit do mých dveří. Navrhl mi, abych se s ním setkával na odlehlých místech v určitých časech. Svolil jsem a zakoupil za tímto účelem dva rybářské lístky na Stadsgraven. Zde jsme se setkali za časného rána. V hodině, kdy den bojuje s nocí, kdy i uprostřed léta proběhne přírodou chladné chvění, jsme se tam dole setkali ve vlhké a chladné ranní mlze a orosené

trávě, a ptáci vylétali, vyplašení jeho křikem. V hodině, kdy den zvítězil, kdy vše živé se raduje z žití, v hodině, kdy mladá milovaná dívka, kterou on ve své trýzni hýčkal, pozvedla hlavu z polštáře a otevřela oko, protože bůh spánku, který seděl u jejího lůžka, se zvedl, v té hodině, kdy jí bůh snů položil prst na oční víčko tak, že opět upadla do lehké dřímoty, a přitom jí vyprávěl, co ona nikdy netušila, a vyprávěl to dechem tak tichým, že při procitnutí vše zapomněla – v té hodině jsme se opět rozešli. A ať jí svěřil bůh spánku cokoli, o tom, co proběhlo mezi námi, se jí nesnilo. Není divu, že ten člověk zbledl! Není divu, že právě já jsem byl důvěrníkem jemu a více jemu podobným!

Opět uplynulo něco času. Vytrpěl jsem skutečně dost s tím mladíkem, který den ode dne scházel. A přesto jsem participace na jeho utrpení nikterak nelitoval; neboť v jeho lásce byla přece idea v pohybu. (A takovou lásku člověk vidí ještě – chválabohu! – občas v životě i v románu nebo novele po ní pátrá marně). Pouze u takového případu má láska význam, a ten, kdo není nadšeně ujištěn, že idea je životním principem v lásce, a že člověk, pokud se to žádá, za ni musí obětovat život, a co víc, obětovat lásku samu, ať již

byla skutečností láska obdařena jakkoli, je vyloučen z poezie. Kde je naproti tomu láska v ideji, tam není žádné hnutí, dokonce žádné letmé pohnutí bez významu, protože to nejdůležitější je neustále přítomno, poetická kolize, která pak může, jak vím, být daleko strašnější, než ta, již popisuji. Avšak chtít sloužit ideji, což ve vztahu k lásce neznamená sloužit dvěma pánům, je také služba náročná, neboť žádná krása nemůže být tak přesně propočítaná jako idea, a žádná dívka výtky tak těžká jako zášť ideje, která se především nedá zapomenout.

Kdybych chtěl obšírně projít mladíkovy nálady tak, jak jsem je poznal, natožpak kdybych po básnicku chtěl probrat i mnoho nezúčastněných věcí jako: obývací pokoje a šatníky, krásné scenérie, příbuzné a přátele, mohl by se tento příběh stát nekonečnou novelou. K tomu však teď nemám chuť. Jím sice salát, ale vždy jen srdce, o listech si myslím, že jsou určeny sviním; s Lessingem upřednostňuji slast početí před obtížemi zrození. Má-li někdo proti tomu námitky, pak prosím, je mi to jedno.

Čas plynul. Když mi to bylo možné, dostával jsem se k této noční pobožnosti, kde si on svými divokými výkřiky obstarával cvi-

čení pro celý den; neboť dne užíval k očarování dívky. Jako Prométheus, přikovaný ke skále, zatímco sup uklovává jeho játra, uvězní bohy svou věštbou, tak i on uvěznil svou milovanou. Každý den bylo vše zaopatřeno, protože každý den byl dnem posledním. Tak to ale nemohlo zůstat, ono pouto, které jej vázalo, sice hryzal, avšak čím více pěníla jeho vášeň, tím blaženější byl jeho zpěv, tím byla něžnější jeho řeč, tím bylo pouto pevnější. Utvořit skutečný vztah z tohoto nedorozumění pro něj nebylo možné, to by pak znamenalo vydat ji věčnému klamu. Vysvětlit jí záměnu, že ona byla jen viditelnou podobou, zatímco jeho myšlenka, jeho duše hledala něco jiného, co na ni přenášel, by znamenalo zranit ji tak hluboce, že se proti tomu bouřila jeho hrdost. To byla metoda, již nejhloběji opovrhoval. V tom měl také pravdu. Oklamat a svést dívku je opovržením hodné, ale ještě opovržením hodnější je dívku opustit tak, že se člověk darebákem ani nestane, ale podnikne elegantnější ústup – odbude ji s vysvětlením, že ona nebyla ideálem, a utěší ji, že byla jeho múzou. Tohle se dá dobře dělat, pokud má člověk cvik ve ve mlouvání se dívce; v hodině nouze i ona přijme návrh, z něhož člověk vyvázne dobře,

stane se spořádaným člověkem, dokonce laskavým, a ona je posléze v podstatě zraněna hlouběji než ta, která je si podvodu *vědoma*. Proto je v každém nerealizovatelném milostném vztahu bez ohledu na to, zda začal či ne, ze všeho nejurážlivější delikátnost, a ten, kdo má erotický pohled a není zbabělec, snadno nahlédne, že být nedelikátní je jediný prostředek, který mu zbývá, aby zachoval dívčinu čest.

Abych pokud možno učinil přítrž těmto trápením, vybídl jsem jej, aby se se vsí silou odvážil krajnosti. Záleželo pouze na tom, aby byl nalezen jednotící bod. Učinil jsem mu pak následující návrh. Zničte vše, proměňte se sám v opovrženého člověka, jehož jedinou radostí je zavádět a klamat. Dokážete-li to, pak je nastolena rovnost; v takovém případě pak nebude více řečí o estetických diferencích, které Vám daly vzhledem k ní vyšší právo, což lidé mívají příliš často sklon přisuzovat takzvané neobyčejné individualitě; ona je vítězná, ona má absolutní právo, vy jste absolutně v nepravu. Neprovádějte to prozatím unáhleně; neboť to by jen roznítlo její lásku. Hledte jí zpočátku být pokud možno trochu nepříjemný. Neškádlete ji, to dráždí. Ne! Buďte

nestálý, užvaněný, udělejte jeden den jedno, další den druhé, avšak bez vášně, v naprostém šlendriánu, který však nepoklesne do nepozornosti, vnějšková pozornost naopak musí být veliká právě tak jako jindy, ale proměněná v úřední řízení, postrádající veškerou niternost. Vytvářejte neustále místo veškeré radostné lásky jistou nechutnou *quasi*-lásku, která není ani lhostejností ani touhou; učiňte celé své vystupování obdobně nepříjemným jako pohled na slintajícího muže; avšak nezačínajte, aniž byste měl sílu to provést; jinak je 101 pryč,⁷ neboť nikdo není tak chápavý jako dívka, tedy v otázce, zda je milována či ne, a žádná jiná operace není tak obtížná, aby bylo zapotřebí užít exstirpátoru,⁸ instrument, s nímž zpravidla umí patřičně zacházet jen čas. Až se to všechno rozběhne, postačí, abyste se obrátil na mě, a já obstarám zbytek. Necháte rozšířit fámu, že máte nový milostný příběh, *quidem*⁹ velice

7 „Sto a jedna“ – karetní hra, v níž vyhrává ten hráč, který jako první nashromáždí 101 bodů.

8 Exstirpátor – „vyhlazovač“, označení pro soudobé speciální brány s širokými ploškami zubů, které ničily kořeny polního plevela a zpracovávaly zem hlouběji než brány obvyklé.

9 *quidem* (lat.) – a to

nepoetického druhu; neboť jinak byste ji jen podráždil. Víím dobře, že Vám se nic takového nemůže přihodit; neboť je nám oběma zcela jasné, že ona je tou jedinou, kterou milujete, ačkoli je Vám nemožno převést čistě poetický vztah ve skutečnou lásku. V základu fámy musí být něco pravdivého, o to se postarám. Vyhlédnu si zde ve městě nějakou dívku, s níž sjednám úmluvu.

Nebyl to pouze ohled k mladíkovi, který mě pohnul k sestavení tohoto plánu; ale nemohu popřít, že jsem postupně nahlížel na jeho milovanou zlým okem. Za to, že si vůbec ničeho nevšimla, že vůbec netušila o jeho utrpení a o tom, co mohlo být jeho důvodem, že v daném případě vůbec nic neučinila a nepokoušela se ho zachránit tím, co potřeboval a co mu mohla dát – svobodou, která by jej zachránila právě tehdy, kdyby pocházela od ní; neboť pokud by nad ním svou šlechetností opět získala převahu, nebyla by poškozena. Mohu odpustit dívce vše; ale nikdy jí nemohu odpustit, že se ve své lásce dopustí omylu ohledně úlohy lásky. Není-li dívčina láska obětavá, pak se nejedná o žádnou ženu, ale o chlapa, a pak si vždy dopřeji potěšení zanechat ji napospas pomstě nebo výsměchu. A jaký to úkol pro komického

básníka nechat takovouto milenku, která svou láskou vysávala krev svého milence, až se s ní tento v nouzi a zoufalství rozejde, nechat takovouto milenku vystupovat jako Elvíru,¹⁰ která si v této roli vede skvěle, je posléze s účastí oplakávána příbuzenstvem a přáteli, Elvíru s prvním hlasem v pěveckém spolku podvedených, Elvíru, která dokáže jadrně mluvit o mužské nevěrnosti, která ji zjevně bude stát život, Elvíru, která to vše činí vyrovnaně a sebejistě tak, že jí vůbec ani na půl vteřiny nepřipadne, že její věrnost se hodí spíše k tomu, aby milovanému život vzala. Velká je ženská věrnost, obzvláště když je za všech dob zapovídána, nevyzpytatelná a nepochopitelná. Byla by to situace k nezaplacení, kdyby si její milenec přes veškerou svou nouzi podržel alespoň tolik humoru, aby na ni neplýtlval hněvivými slovy, ale omezil se na pomstu duchaplnější, totiž aby ji zmátl a posílil v domněnce, že jím byla ostudně oklamána. Kdyby šlo o tohle, pak jí slibuji, že pomsta, pokud je mladík s to provést můj plán, ji zasáhne strašlivě, přece však s poetickým oprávněním. Neboť on je přesvěd-

¹⁰ Svedená a zrazená hrdinka opery Don Giovanni, která byla Kierkegaardovi známá především díky zpracování Mozartovu a libretisty Lorenza Da Ponteho.

čen, že činí to nejlepší, co dokáže, a přece ji tohle ztrestá nejtvrději, jestliže má lásku sama k sobě. Zachází s ní se vši možnou erotickou péčí, a přece ji právě jeho metoda bude trýznit nejvíc, chová-li ona k sobě sebelásku.

Byl ochotný a zcela schválil můj plán. V módním butiku jsem našel, po čem jsem pátral, mladou, docela pohlednou dívku, o jejíž budoucnost jsem se zavázal postarat za to, že přistoupí na můj plán. S ní se měl ukazovat na veřejných místech, ji měl občas navštěvovat, aby nebylo žádných pochyb, že s ní má poměr. Za tímto účelem jsem jí započal bydlení v domě s průchodem do dvou ulic, takže stačilo, aby prošel domem pozdě večer a tímto služky atd. ujistil a uvedl řeči do pohybu. Když by bylo šlo všechno dobře, měl jsem se ještě postarat, aby jeho milované nezůstal nový vztah neznám. Ona švadlenka¹¹ nebyla špatná; ale jinak byla právě taková, aby si milovaná bez jakékoli možné žárlivosti mohla lámat hlavu, proč dostala přednost právě tato dívka. Pokud bych na

¹¹ Švadlenky sice nebývaly pokládány za zcela počestné, avšak nespadały na druhé straně do stejné sociální kategorie jako prodejné ženy či dívky. Tvořily kategorii tajně prostituujících a čítaly r. 1810 v Kodani (s asi 120 000 obyvateli) zhruba 3000 žen.

milovanou mohl zaměřit dalekohled, mohla by pak švadlenka být i jiná; ale když jsem v tomto ohledu nemohl nic vědět s jistotou, a mimoto nechtěl být záludný k mladíkovi, volil jsem zcela v zájmu jeho metody.

Švadlenka byla zaangažována na 1 rok, tak dlouho s ní musel být udržován vztah, aby milovanou úplně zmátl. Během té doby měl navíc, pokud možno, pracovat na prolovení své básnické existence. Kdyby se mu to bylo poštěstilo, mohla být zajištěno *redintegratio in statum pristinum*.¹² V příslušném roce by mimoto byla měla i sama mladá dívka příležitost pracovat na vyproštění ze vztahu, což bylo velmi důležité; on ji nejistými očekáváními výsledku takové operace nehonoroval. I kdyby se mělo přihodit, že by se jí to celé omrzelo, když by nastal okamžik opakování, on by přece jen jednal šlechetně.

Tímto způsobem bylo vše uspořádáno. Tahal jsem již za nitky a má duše byla neobyčejně napjata, jak to dopadne. On nepřicházel, nikdy více jsem ho neviděl. Neměl sílu k vykonání plánu. Jeho duše postrádala elasticitu ironie. Neměl sílu složit slib mlčenlivosti ironie, sílu jej dodržet, a jen z toho,

¹² uvedení do původního stavu

kdo mlčí, něco bude. Jen ten, kdo dokáže skutečně milovat, je člověkem, jen ten, kdo dokáže dát své lásce jakýkoli výraz, je umělcem. V jistém smyslu snad bylo správné, že si s tím tenkrát nezačal; neboť by byl sotva vydržel hrůzy tohoto dobrodružství a už od počátku jsem se trochu bál, protože potřeboval důvěrníka. Kdo umí mlčet, objeví abecedu, která má právě tolik písmen, kolik má ta všeobecně používaná, takovou abecedu, že dokáže vyjádřit všechno svou zlodějskou hantýrkou, takže žádný povzdech není tak hluboký, aby mu v dané hantýrce neodpovídal smích, a žádná prosba není tak vtíravá, aby neměla duchaplnost, která dotyčný požadavek splní. Nadejde okamžik, kdy mu bude, jako by měl ztratit rozum. Ačkoli je to pouhý moment, bývá děsivý. Je jako horečka, kterou člověk dostane v noci mezi půl dvanáctou a dvanáctou, a o jedné pak pracuje směleji než kdy jindy. Pokud člověk to šílenství vydrží, pak dozajista zvítězí.

Já však zde sedím a zeširoka vypravuji uvedené věci, abych ukázal, že právě láska rozpomínání činí člověka nešťastným. Můj mladý přítel neporozuměl opakování, nevěřil v ně a nechtěl je vší mocí. Tíží jeho osudu bylo, že skutečně miloval dívku, ale aby ji

skutečně miloval, byl by se musel nejprve vyprostit z básnického zmatku, do nějž zabředl. Nedokázal se dívce takto doznat; když se ale člověk chce s dívkou rozloučit, bývá slušné učinit právě toto. To však on učinit nechtěl. Že to nebylo správné, v tom jsem s ním byl zcela zajedno. Tím jí odřízl možnost mezitím existovat v nezávislém postavení a ulevil sám sobě, aby se snad nestal předmětem jejího opovržení a zbavil se vlastní zrychlující se úzkosti, zda se mu kdy poštěstí posbírat, co promrhal.

Kdyby byl mladík věřil v opakování, co z něj asi tak mohlo vzejít? K jaképak niternosti by v životě dospěl?

Zatím jsem v čase pokročil dále, než jsem vlastně chtěl. Mým účelem bylo pouze vylíčit první moment, kdy se ujasnilo, že mladík byl v širokém smyslu zarmouceným rytířem^{12a} jediné šťastné lásky rozpomínání. Čtenář mi snad dovolí ještě jednou připomenout okamžik, kdy on, opilý rozpomínáním, vkročil do mého pokoje, kdy jeho srdce neustále „ging ihm über“¹³ v onen verš Poula Møllera,

^{12a} Narážka na Dona Quijota.

¹³ ging ihm über (něm.) – „přecházela“ – citát z Markétčiny písně 1. dílu Goethova Fausta.

kdy se mi svěřil, že musel zapřít sám sebe, aby nesešel celý den u milované. Stejně verše opakoval onoho večera, kdy jsme se rozešli. Nikdy nedokážu tyto verše zapomenout, ovšem, vzpomínku na jeho zmizení dokážu vymazat snáz, než onen okamžik, a obdobně i zpráva o zmizení mě uváděla v úzkost daleko méně než ona situace. Jsem už takový, v prvním závanu předtuchy proběhla má duše okamžitě všechny konsekvence, které často potřebují dlouhou dobu, aby vyšly ve skutečnosti najevo. Koncentraci předtuchy člověk nikdy nezapomíná. Takový by ostatně měl podle mě pozorovatel být, ale když už takový je, pak bude také hodně trpět. První moment jej musí přemoci téměř až k mdlobě, ale jakmile zbledne, idea jej oplodní a on se od této chvíle nachází v objevitelském poměru ke skutečnosti. Nemá-li člověk tuto ženskost a nemůže tedy k němu v pravém vztahu přijít idea, což vždy znamená otěhotnění, pak není s to pozorovat, neboť ten, kdo neobjeví totálně, neobjeví vlastně nic.

Když jsme se onoho večera rozešli a on mi ještě jednou poděkoval, protože jsem mu napomohl ukrátit čas, který jeho netrpělivosti plynul příliš pomalu, pomyslel jsem si: patrně je dost upřímný, aby té mladé dívce vše-

chno vyprávěl; bude jej pak ona milovat tím víc? Zdalipak to učinil? Kdyby mě byl požádal o radu, byl bych jej od toho odrazoval. Řekl bych mu: „Budte na začátku neústupný, čistě eroticky řečeno je to to nejmoudřejší, ledaže by byla Vaše duše tak vážná, že dokážete zaměřit myšlenku na něco daleko vyššího.“ Řekl-li jí to, pak nejednal chytře.

Kdo míval příležitost pozorovat dívky, naslouchat jejich rozhovorům, patrně často slychal tyto formulace: „N. N. je dobrý člověk, ale nudný; oproti němu F. F. je tak zajímavý a pikantní.“ Pokaždé, jak uslyším tato slova v ústech malé panny, si vždy pomyslím: „Měla by ses stydět, je to přece smutné, že dívka tak mluví.“ Jestliže člověk zabloudil v zajímavém,¹⁴ kdo by jej pak měl zachránit než právě dívka? A nehřeší tou řečí ona také? Bud' dotyčná tuto službu poskytnout schopna není, a pak je nedelikátní ji požadovat; nebo toho schopna je, a pak ..., neboť mladá dívka by totiž měla být tak prozřetelná, aby zajímavé nikdy nevyhlédla; dívka, která to učiní, vždy – viděno v ideji – ztrácí; neboť

¹⁴ „Zajímavé“ (det Interessante) – zhruba od r. 1830 módní slovo, převzato z německé idealistické umělecké teorie, označení pro všechny stimulující umělecké prostředky, považované ne za krásné, ale fascinující.

zajímavé se nedá nikdy opakovat; ta, která to neučiní, vždy vítězí.

Před takovými 6 lety jsem byl na projížďce nějakých 8 mil¹⁵ daleko na venkově, a zastavil jsem se v hostinci, kde jsem poobědval. Požil jsem příjemný a chutný oběd, trochu jsem se rozjařil, stál právě se šálkem kávy v ruce a nasával její vůni, když vtom mladá pěkná dívka, lehká a půvabná, přejde kolem okna, zahne do dvora, který patřil k hostinci, z čehož jsem vyvodil závěr, že chce jít dolů do zahrady. Člověk je mladý – nuže, zhltl jsem kávu, zapálil si doutník a připravil se následovat pokyn osudu a stopu dívky, když vtom zatluče na mé dveře a vstoupí dovnitř – ona mladá dívka. Přátelsky se mi ukloní, zeptá se mě, zda ten vůz stojící na dvoře není můj, zda nejedu do Kodaně, zda bych jí nedovolil se také svézt. Skromný a přece ryze žensky důstojný způsob, jímž to učinila, byl zároveň dostatečným podnětem, abych pustil zajímavost a pikantnost ze zřetele. A přece daleko zajímavější, než potkat nějakou mladou dívku na zahradě, je jet s ní samotnou 8 mil ve vlastním voze, s kočím a sluhou a mít ji zcela ve své moci. A přece jsem přesvědčen o tom,

¹⁵ Celkem asi 60 km; 1 dánská míle = 7532,48 m.

že ani člověk lehkomyšlnější než já by pokušení necítil. Důvěra, s níž se svěřila do mé moci, je lepší ochranou než všechna dívčí chytrost a důvtip. Jeli jsme společně. Nemožla jet bezpečněji, ani kdyby jela se svým bratrem nebo otcem. Zachovával jsem mlčení a zdrženlivost, úslužný jsem byl, jen když se zdálo, že chtěla učinit poznámku. Můj kočí dostal rozkaz ke spěšné jízdě. Na každé stanici se vyžádalo 5 minut. Vystoupil jsem, s kloboukem v ruce jsem se ptal, zda si neporučí nějaké občerstvení, můj sluha stál v pozadí s kloboukem v ruce. Když jsme se blížili k hlavnímu městu, nechal jsem kočího zajet na postranní cestu, tam jsem vystoupil a šel půl míle do Kodaně, aby ji žádné setkání či něco podobného nevyrušilo. Nikdy jsem nepátral, co je zač, kde bydlí, co ji mohlo podnítit k náhlé cestě; ale vždy mi byla příjemnou vzpomínkou, kterou jsem si nedovolil urazit jakoukoli, třeba i neškodnou zvědavostí. – Dívka, která chce zajímavé, stává se léčkou, do níž se sama chytí. Dívka, která zajímavé nechce, ta věří v opakování. Čest té, která byla taková již od počátku, čest té, která se takovou stala časem.

Musím však neustále opakovat, že toto vše říkám při příležitosti opakování. Opako-

vání je nová kategorie, kterou je třeba objevovat. Když víme něco o novější filosofii a nejsme zcela neznalí filosofie řecké, pak snadno uvidíme, že právě tato kategorie vysvětluje vztah mezi Eleaty a Hérakleitem a že opakování je vlastně to, co bylo nedopatřením nazváno mediací. Je neuvěřitelné, kolik rozruchu se v hegelovské filosofii nadělalo kolem mediace a kolik hloupých řečí se pod toutéž firmou nadále těší slávě a úctě. Člověk by měl raději hledět mediaci promyslet, a pak přiznat Řekům trochu pravdy. Řecký vývoj učení o bytí a ničem, vývoj „okamžiku“, „nejsoucího“ atd. Hegela přetrumfne. Mediace [Mediation]¹⁶ je cizí slovo, opakování [Gjentagelse] je dobré dánské slovo, a já blahopřeji dánskému jazyku k filosofickému termínu. V naší době se nevysvětluje, jak zprostředkování nastává, zda je výsledkem dvojice momentů pohybu a v jakém smyslu je v nich již předem obsaženo, nebo zda je něčím novým, co přistupuje, a pokud ano, jak. V tomto ohledu je řecká úvaha o pojmu κινησις,¹⁷ který odpovídá mo-

¹⁶ Výraz, který se u Hegela samotného nevyskytuje, býval užíván dánskými hegeliiány namísto Hegelova pojmu zprostředkování (Vermittlung).

derní kategorii „přechodu“,¹⁸ nanejvýš pozoruhodná. Dialektika opakování je snadná; neboť to, co se opakuje, bylo, jinak by se to nemohlo opakovat, ale právě to, že to bylo, činí opakování novým. Když Řekové říkali, že každé poznávání je rozpomínání, říkali tím, že veškeré žití již bylo; když někdo řekne, že život je opakování, pak říká: žití, které bylo, nyní nastává. Nemá-li člověk kategorii rozpomínání nebo opakování, rozptýlí se pak celý život na prázdný a bezobsažný hluk. Rozpomínání se je pohanské pojetí života, opakování moderní; opakování je *zájmem* metafyziky a navíc zájmem, na němž metafyzika ztroskotává, opakování je heslem v každém etickém názoru, opakování je *conditio sine qua non*¹⁹ každého dogmatického problému.

Ať si o tom, co zde bylo o opakování řečeno, soudí každý co chce, ať si také soudí co chce o tom, že to říkám zde a tímhle způsobem, když po Hamannově příkladu mit

17 Pohyb, změna; viz zejména Aristotelovu Fyziku, 2. kniha, kap. 3.

18 Pojem německého filosofa G. W. F. Hegela (1770 až 1831): jeho ústřední kategorie dle dialektické povahy rozumu přecházejí jedna v druhou.

19 nutná podmínka

mancherlei Zungen mich ausdrücke, und die Sprache der Sophisten, der Wortspiele, der Creter und Araber, Weissen und Mohren und Creolen rede, Critik, Mythologie, *rebus* und Grundsätze durch einander schwatze, und bald *κατ ανθρωπον*, bald *κατ εξοχην* argumentire.²⁰ Za předpokladu, že to, co říkám, není holá lež, učinil bych možná nejspřávněji, kdybych zaslal svůj postřeh systematickému odhadci, snad by z toho něco mohlo být, nějaká poznámka v systému – velká myšlenka! tak bych přece jen nežil nadarmo!

Pokud jde o význam, který opakování má, může o něm člověk říci mnoho, aniž by se opakováním provinil. Když měl profesor Ussing²¹ svého času řeč ve Společnosti 28. května a jedno vyjádření v ní nebylo posluchačům po chuti, hle co pak profesor, který

²⁰ vyjadřuji se v různých jazycích a mluvím řečí sofistů, slovních hříček, Krétanů a Arabů, bílých a Maurů a Kreolů, a blábolím změř kritiky, mytologie, *rebus* a axiomů a argumentuji hned lidsky, hned v mimořádném stupni; Kierkegaard cituje z Hamannova dopisu J. G. Lindnerovi ze 17. srpna 1759.

²¹ Tage Algreen-Ussing (1797–1872) – dánský právník. V r. 1840 se stal profesorem práva na Kodaňské univerzitě a mezi lety 1834–1848 byl jedním z nejvýraznějších mluvčích liberalismu na stavovském sněmu v Roskilde.

tenkrát býval vždy rezolutní a energický, neudělal – uhodil do stolu a řekl: „Opakuji.“ Mínil tím tudíž tenkrát, že co říkal, zvítězí opakováním. Před několika lety jsem slyšel faráře pronášet při dvou slavnostních příležitostech řeč úplně stejnou. Kdyby byl býval zajedno s profesorem, tu by byl podruhé, kdy vystoupil na kazatelnu, do ní uhodil a řekl: „Opakuji, co jsem již řekl minulou neděli.“ To neučinil a nedal na sobě vůbec nic znát. Nebyl zajedno s profesorem Ussingem, a kdo ví, snad ani sám pan profesor již nadále nemíní, že by bylo pro jeho řeč dobré, kdyby se znovu zopakovala. Poté, co královna při dvorní slavnosti odvyprávěla historku a všichni dvořané včetně jednoho hluchého ministra se zasmáli, vyprosil si onen milost, aby mohl také vyprávět nějakou historku a vyprávěl tu samou.²² Otázka: jaký názor měl na význam opakování? Když učitel ve škole řekne: „Opakuji teď podruhé, že Jespersen bude klidně sedět“, a dotyčný Jespersen dostane poznámku za opakované vyrušování, pak je význam opakování zcela opačný.

²² O historce vypráví Jean Paul (1763–1825), německý spisovatel.

Nebudu se však dále zdržovat u takových-to příkladů, ale přejdu dále, abych trochu pohovořil o objevné cestě, kterou jsem podnikl, abych prozkoumal možnost a význam opakování. Aniž by o tom kdokoli věděl (aby mě totiž všemožné řeči neznescopnily k experimentu a na druhé straně mi nezprotivily opakování), vyrazil jsem parníkem do Stralsundu a zaujal místo ve spěšném poštovním voze do Berlína. Mezi rozličnými učenými názory, které místo v dostavníku je nej pohodlnější, je má Ansicht²³ následující: je to všechno naveskrz bída. Minule jsem měl místo uvnitř vozu u předního kraje (na to pohlížejí někteří jako na velký zisk) a za 36 hodin jsem byl se svými nejbližšími sousedy tak vytřesen, že jsem poté, co jsme přijeli do Hamburku, ztratil nejen rozum, ale i nohy. Nás 6 osob, sedících uvnitř vozu, bylo za těch 36 hodin tak zapracováno do jednoho těla, že jsem získal představu, co se přihodilo obyvatelům Molbo,²⁴ kteří poté, co seděli dlouho spolu, nemohli rozeznat své vlastní nohy. Abych pokud možno zůstal přinejmenším

²³ názor, náhled

²⁴ Poloostrov na severním Sjællandu nedaleko Århusu, jehož obyvatelé mají obdobnou pověst jako obyvatelé Kocourkova.

Můj mlčenlivý zasvěcenče!

Je vdaná; za koho, to nevím; neboť když jsem to četl v novinách, omráčilo mne to a noviny jsem ztratil, a poté jsem už neměl trpělivost k bližšímu zjišťování. Jsem opět sám sebou; zde mám opakování; rozumím všemu a žití mi připadá krásnější než kdy předtím. Tohle ovšem také přišlo jako bouře, ačkoli vděčím její velkodušnosti, že se tak stalo. Ať si vyvolila kohokoli – nechtěl bych říci: upřednostnila; neboť co do kvality manžela si může každý nárokovat přednost přede mnou – zachovala ke mně přece jistou velkodušnost. I kdyby byl tím nejhezčím mužem na světě, výlupkem vší laskavosti, schopným okouzlit každou dívku, i kdyby ona dokázala přivést celé jedno pohlaví k zoufalství tím, že by mu řekla své ano, přece by jednala velkodušně, už jen tím, že na mne zcela zapomněla. Co jen je tak krásné jako ženská velkodušnost! Ať pozemská krása uvadne, ať třpyt jejích očí vyhasne, ať se její vznešená postava lety shrbí, ať její lokny ztratí svou svůdnou moc, až se skryjí pod pokorným čepcem, ať její královský pohled, který ovládal svět, s mateřskou láskou

obklopuje a střeží jen ochraňovaný kruh – dívka tak velkodušná nezestárne nikdy. Ať jí žití oplácí, jak to činilo doposud, ať jí dává, co ona milovala více; i mně dalo, co jsem miloval více – mne samotného, a to skrze její velkodušnost.

Jsem opět sám sebou. Toto „já“, které by jiný nezvedl z cesty, opět vlastním. Rozpolcenost, která byla v mé bytosti, je zrušena; opět se zacelují. Úzkosti sympatie, jež má hrdost živila a dávala jim zapravdu, si již nevynucují rozštěpení a separaci.

Není to tedy opakování? Nedostalo se mi všeho dvojnásob? Nedostalo se mi opět mne samého, a to právě tak, abych mohl dvojnásob cítit, jaký to má význam? A co je opakování pozemských statků, lhostejné k určení ducha, ve srovnání s tímhle opakováním? Jen dětí se Jóbovi nedostalo dvojnásob, protože lidský život se takto zdvojit nedá.¹⁰⁴ Zde je možné jen opakování ducha, ačkoli v časnosti nebude nikdy tak dokonalé jako ve věčnosti, která je tím pravým opakováním.

Jsem opět sám sebou; mašinerie se dala do pohybu. Na padrt' jsou rozsekány léčky, na něž jsem byl váben; prolomena je kouzel-

¹⁰⁴ Jób 1,2 a 42,13

ná formule, která mne očarovávala tak, že jsem se nedokázal navrátit k sobě samému. Nikdo více nepozdvihne své ruce proti mně, mé osvobození je jisté, jsem zrozen sobě samému; neboť jakmile Ilithyia¹⁰⁵ založí své ruce, nemůže rodička rodit.

Je to pryč, má jola je nádherná, v příští minutě jsem opět tam, kam dychtila má duše, tam, kde ideje hučí s živelným běsněním, kde se myšlenky hlučně pozvedají jako národy při svém stěhování, tam, kde jindy bývá ticho, jako hluboké mlčení Pacifiku, ticho, že člověk slyší sebe sama, i když pohyb probíhá jen v jeho nitru; tam, kde člověk každým okamžikem nasazuje život, každým okamžikem jej pozbývá a opět získává.

Ideji náležím. Když mi pokyne, následuji ji, když mne předvolá, pak čekám dny a noci, kdy mne nikdo nezavolá na oběd, kdy na mne nikdo nečeká s večeří. Když idea zavolá, pak opouštím všechno, nebo přesněji řečeno, nemám, co bych opustil, nepodvedu nikoho, nezarmoutím nikoho tím, že jsem jí věrný, můj duch nebude sklíčen, že by musel sklíčit někoho jiného. Když se vracím domů,

¹⁰⁵ Eileithyia – řecká bohyně, přinášející porodní bolesti a svou přítomností usnadňující porod, často vystupovala při zrození héroů.

nikdo v mé tváři nečte, nikdo na mé postavě nevyzvídá, nikdo se nepokouší vylákat z mé bytosti vysvětlení, které ani sám nemohu někomu jinému poskytnout, zda jsem blažený v radosti či skleslý v útrapách, zda jsem život získal či ztratil.

Pohár opojení je mi opět podáván, již nasávám jeho vůni, již pocítuji perlivou hudbu – avšak budiž jako první vykonána úlitba té, která zachránila duši, jež seděla v samotě zoufalství: budiž velebena ženská odvaha! Ať žije vzlet myšlenky, ať žije smrtelné nebezpečí ve službách ideje, ať žijí útrapy boje, ať žije slavnostní jásot vítězství, ať žije tanec ve víru nekonečna, ať žijí nárazy vln, které mne ukrývají v propasti, ať žijí nárazy vln, které mne vymrštují nad hvězdy!